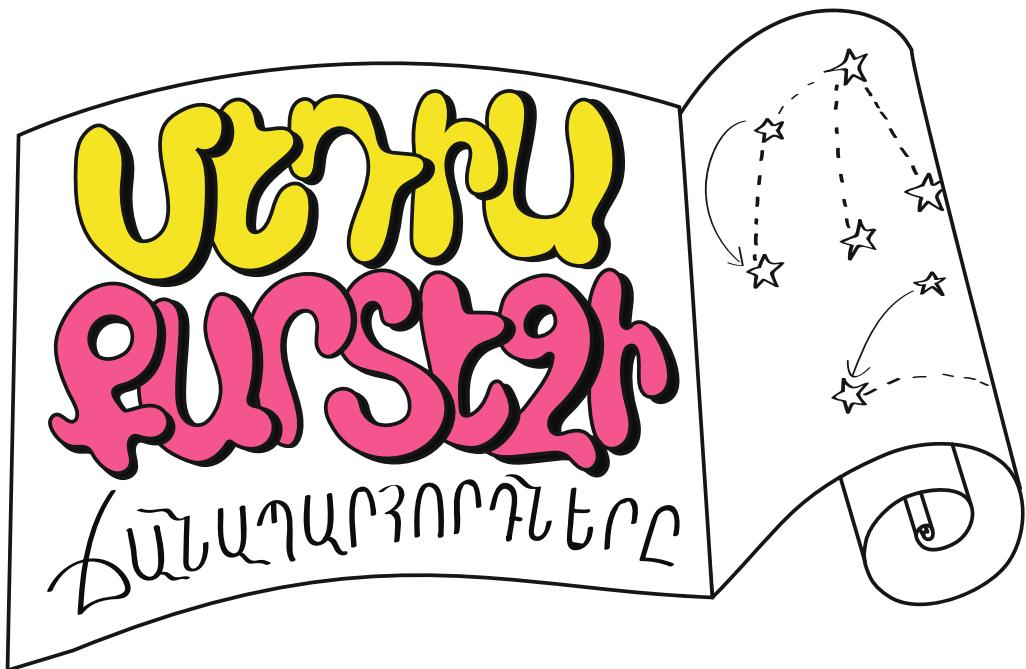

ԱՐԴԻՍ ՔԱՐՏԵԶԻ

ՀԱՆԱԿԱՐՅՈՒԹԵՐԸ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹ
ՄԵՌԻԱՅԻ ԵՎ ՀՈՒՅԶՁԵՐԻ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆՅՈՒԹ ՄԵԴԻԱՅԻ ԵՎ ՀՈՒՅԶԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Co-financed by the European Union
Connecting Europe Facility

KANSALLINEN AUDIOVISUAALINEN INSTITUUTTI
NATIONELLA AUDIOVISUELLA INSTITUTET
NATIONAL AUDIOVISUAL INSTITUTE

Թարգմանվել է Հանրային լրագրության ակումբի «Ավելի անվտանգ առցանց միջավայր՝ նախադպրոցական հաստատություններում մեղիագրագիտության ուղղությամբ միջամտություն» ծրագրի շրջանակում ԱՄՆ պետքարտուղարության Հասարակայնության հետ կապերի գրասենյակի դրամաշնորհային ծրագրի ֆինանսավորմանը:

Ձեռնարկում արտահայտված է հեղինակի դիրքորոշումը, որի համընկնումը ԱՄՆ պետքարտուղարության դիրքորոշման հետ պարտադիր չէ:

Նկարագրում՝ Լուսինե Խանդիլյանի
Եջադրում՝ Շովինար Խաչատրյանի

ՄԻՆՉԵՎ 8 ՏԱՐԵԿԱՆ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՄԵԴԻԱԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾԱՌՆԱԿԱՆ ՄՈԴԵԼԸ

ԻՆՉՊԻՍԻ՞ ՀՈՒՅԵՐ Ե առաջացնում մեղիան: Ինչո՞ւ է ֆիլմի ինչ-որ տեսարան մեկի համար հուզիչ, իսկ մյուսի համար՝ սարսափազդու: Ի՞նչն է, որ խաղը դարձնում է զվարճալի, իսկ գովազդն՝ ազդեցիկ: Ինչպե՞ս ստեղծել այնպիսի մեղիաբովանդակություն, որը կվախեցնի կամ կուրախացնի մարդկանց:

ՀՈՒՅԵՐԸ ՄԵԾ ԴԵՐ ՈՒՆԵՏ մեղիամշակույթում: Տարատեսակ մեղիաբովանդակությունը, մեղիամիջոցները և իրավիճակները ստիպում են մեզ ծիծաղել, ծանծրանալ և զայրանալ կամ ազդում են մեր ներաշխարհի վրա: Նույնիսկ եթե որոշ մեղիահաղորդագրություններ նախատեսված են որոշակի հույզեր առաջացնելու համար, մեղիաբովանդակությունը միշտ կարող է մեկնաբանվել այլ կերպ, և մարդիկ էլ դրան այլ կերպ արձագանքեն: Մեղիագրագիտության մաս է կազմում մեր հույզերի վրա ազդող միջոցների ճանաչումը և մեր իսկ գործողություններում հույզերի կարևորության ընդունումը:

ՄԵԴԻԱ ՔԱՐՏԵՇԻ ԾԱՍԱՊԱՐՅՈՐԴՆԵՐ մեղիանյութը ներառում է տեղեկատվություն, գործնական մոդել և փոքրիկների մեղիակրթության համար նախատեսված առաջադրանքներ: Գործնական մոդելը հիմնված է երեխաների սեփական փորձագրության և մեղիամշակույթի վրա: Մեր նպատակն է զարգացնել մեղիագրագիտությունը և բազմակողմանի կրթությունը՝ ճանաչելու և տարբերելու մեղիայի միջոցով առաջացող հույզերը, ինչպես նաև նկատելու այն միջոցները, որոնք օգտագործվում են մեր հույզերի վրա ազդելու համար: Այս նպատակը մասամբ իրականացվում է՝ թույլ տալով երեխաներին ստեղծել սեփական մեղիաբովանդակությունը:

ԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄՈԴԵԼԸ ԿԱՊՎԱԾ Ե ֆինլանդիայի «Նախադպրոցական կրթության և խնամքի» ազգային ուսումնական ծրագրի ուղեցույցների գեղագիտական և եթիկական կողմնորոշման բովանդակության հետ: Վաղ մանկական և նախադպրոցական կրթական գործընթացում նման առաջադրանքների կիրառումն ամրապնդում է երեխաների կարողությունները, հատկապես բազմակողմանի կրթության և տեղեկատվական և հաղորդակցման տեխնոլոգիաների, ինչպես նաև եթիկական կրթության ոլորտներում:

ԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄՈԴԵԼՈՒՄՆԵՐԱՌՎԱԾ ԵՆ ՀԵՏԵՎՔՅԱԼ ԲԱԺԻՆՆԵՐԸ

- 1) ՀՈՒՅԵՐԸ ԾԱՐԺՄԱՆ ՄԵԶ
- 2) Ի՞ՆՉ Է ՄԵԴԻԱՆ
- 3) ՈՐՏԵ՞Ր ԵՆ ՀՈՒՅԵՐԸ ՄԵԴԻԱՅՈՒՄ
- 4) ԱՏԵՂԾԻՐ ԻՆՔՆ

ՅՈՒՐԱՅԻՆ ԶՅՈՒՐ ԲԱԺԻՆ ունի մի քանի առաջադրանք, որոնցից կարող եք ընտրություն կատարել և հարմարեցնել ձեր խմբին:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄՈԴԵԼԸ ունի «Մեդիա քարտեզի ճանապարհորդներ» պաստառ (պետք է տպել), որտեղ պատկերված են Սվիֆն ու Լինին, որոնք մեծացել են տիեզերանավի վրա: Նրանք ուսումնասիրում են իրենց բացահայտած տիեզերական կայանները և յուրաքանչյուր կայանում երեխաների օգնության կարիքն ունեն: Ձեռնարկում յուրաքանչյուր բաժնի նախապատմությունը ընդգծված է փիրուգագույնով

Ծանոթանալով յուրաքանչյուր բաժնի նախապատմությանը՝ կարող եք անցնել ձեր նախընտրած բաժնին կամ առաջադրանքին: Պաստառը կարելի է օգտագործել որպես սեղանի խաղ (տե՛ս Հավելված 1):

«Մեդիա քարտեզի ճանապարհորդներ» գործնական մոդելը մշակվել է Ֆինլանդիայի առողջության ազգային ինստիտուտի, Finnish Competition and Consumer Authority, «Մետկա» մեդիակրթության կենտրոնի, Finnish Society on Media Education և Ֆինլանդիայի կրթության ազգային խորհրդի հետ համատեղ 2016թ, Մեդիագործության շաբաթվա շրջանակում:

Այս բաժնի նպատակն է ազատություն տալ մեր երևակայությանը և մտքերին ու տեսնել, թե ինչ տարբեր հոլյգերի ենք հանդիպում ամեն օր:

Հոլյգերն ուսումնասիրելու համար օգտագործվում են տարբեր շարժողական վարժություններ, առաջադրանքներ և մտավոր խաղեր:
Կարող եք ընտրել մեկ կամ մի քանի առաջադրանք:

ՆԱԽԱՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Հեռու-հեռավոր տիեզերքում՝ մեզնից շատ վերև, երկու ընկեր՝ տիեզերագնացի հագուստով, տիեզերական հետաքրքիր արկածների մեջ են, նույնիսկ այս պահին, երբ մենք խոսում ենք: Նրանք «Սլամպֆ» կոչվող տիեզերակայանում ծնված Սվիփն ու Լինին են: Երեխաները շատ համարձակ են և հետաքրքրասեր: Մի օր նրանց ծնողներին հանձնարարվում է նորոգել հեռավոր մի փոքր տիեզերակայան, որը շարունակ տարօրինակ ձայներ էր ուղարկում մայր ռադիոկայանին: Սվիփն ու Լինին որոշում են գնալ նրանց հետ, քանի որ նախկինում երբեք չեն եղել տիեզերքի այդ հատվածում:

Երբ վերանորոգող նավակը մոտենում է տարօրինակ ձայներ արձակող կայանին, պարզվում է, որ այստեղ ոչ թե մեկ, այլ չորս տիեզերական կայաններ են: Դրանք բոլորը տարբեր են և ունեն տարբեր գույներ: Մենք պետք ենք պարզենք, թե ինչ է այստեղ կատարվում: Երբ ծնողներն անցնում են գործի, Սվիփն ու Լինին որոշում են ուսումնասիրել այդ չորս տիեզերական կայանները: Տիեզերագնացի հագուստ հագնելուց հետո (ինչը հեշտացնում է թռչելը կայանների միջև) նրանք ասում են ծնողներին, որ գնում են արկածների հետևից և կվերադառնան ամենառշը երբ սովածանան: Նրանք բացում են վերանորոգող նավակի դուռը և շարժվում դեպի առաջին տեսանելի տիեզերակայանը: Տիեզերագնացի հագուստով կարճ ժամանակ թըռչելուց հետո Սվիփն ու Լինին ժամանում են առաջին տիեզերակայան, որի պատերն ու տանիքը պատված են նշումներով, ամեն պատին առանձին բառ էր գրված: Լինին, որ արդեն կարդալ գիտեր, սկսեց բարձրածայն հեգել. «ՈՒ-Ր-Ա-ՈՒ-Թ-Յ-ՈՒ-Ն. Վ-Ա-Ն. Ե-Ր-Զ-Ա-Ն-Կ-ՈՒ-Թ-Յ-ՈՒ-Ն. Յ-ՈՒ-Չ-Մ-ՈՒ-Ն-Ք. Տ-Խ-Ր-ՈՒ-Թ-Յ-ՈՒ-Ն. Ա-Ս-Ե-Լ-ՈՒ-Թ-Յ-ՈՒ-Ն: Սա ի՞նչ է», – հարցուց Լինին: Կարո՞ղ եք օգնել Սվիփին ու Լինիին: Կատարե՛ք հետևյալ առաջադրանքները միասին, գուցե Սվիփն ու Լինին նույնպես հասկանան, թե ինչ է կատարվում:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ

ՀՈՒՅՉԵՐԻ ՎԱՐԱԿ

**ԻՆՉ Է ԱՆՐԱԺԵԾՏ. Բավարար տարածք՝
ամբողջ խմբով տեղաշարժվելու համար:**

Այս առաջադրանքը կատարելիս երեխաները շարժվում են սենյակում և փորձում են լինել հնարավորինս անտարբեր՝ բացառությամբ մեկ կամ երկու երեխայի, որոնց խնդիրն է փոխանցել ընտրված հույզը (օրինակ՝ երջանկությունը, տիսրությունը և այլն): Հույզերը կարող են փոխանցվել մյուսներին՝ ուսին թույլ հարվածելու և ընտրված հույզը դեմքի դիմախաղերով և ժեստերով արտահայտելու միջոցով: «Վարակվածը» պետք է կրկնի ժեստերն ու դիմախաղերը:

Այսուհետև «փոխանցողը» բռնում է հույզ ստացած երեխայի գոտկատեղից, և երկուսը միասին սկսում են շարժվել շարքով՝ փոխանցելով հույզը հաջորդ երեխային: Վերջին «վարակված» երեխան միշտ շարքի առջևի կանգնածն է և հետևաբար՝ հաշորդ հույզը փոխանցողը: Երբ բոլոր երեխաները հայտնվում են շարքում, խաղն ավարտվում է:

Տարիքով ավելի մեծ երեխաների համար խաղը կարելի է մի փոքր ավելի մրցակցային դարձնել՝ բաժանելով երկու թիմի, որոնցից մեկը փոխանցում է երջանկություն, իսկ մյուսը՝ տիրություն, և հաղթում է այն թիմը, որն իր շարքում ունի ավելի շատ երեխաներ:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ

Ի՞ՆՉ ՏԵՍՔ ՈՒՆԵԼ ՀՈՒՅՉԵՐԸ

ԻՆՉ Է ԱՆՅՐԱԺԵԾԸ. Բավարար տարածք՝

ամբողջ խմբով տեղաշարժվելու համար:

Այս առաջադրանքը ենթադրում է գործողություն, շարժում և դեմքի տարբեր արտահայտություններ՝ կախված տրամադրությունից և հույզերից: Ամենափոքրիկների համար լավ կլինի ընտրել պարզ հույզեր, օրինակ՝ երջանկությունը կամ տիրությունը, և հույզերն ավելացնել՝ ըստ նրանց զարգացման մակարդակի:

Միացրե՛ք որևէ զվարճալի երաժշտություն և թո՛ւյլ տվեք, որ երեխաները ցատկուտեն: Այսուհետև կտրուկ դադարեցրե՛ք երաժշտությունը և բարձրածայն ասե՛ք որևէ հույզ: Երեխաները պետք է ցատկեն դեպի նշված հույզը՝ մինչև երաժշտության սկսվելը:

Կանգնե՛ք հայելու առաջ և փորձե՛ք տարբեր հույզեր ցուցադրել: Ուշադրությո՛ւն դարձրեք, թե ինչ տեսք ունեք, երբ տիսուր եք, ուրախ կամ ինչ-որ բանից փոքր-ինչ անհանգստացած:

Երեխաներից մեկին գաղտնի որևէ հո՛յզ հանձնարարեք և խնդրեք, որ ցուցադրի դա մյուսներին՝ առանց որևէ բառ ասելու: Համոզվե՛ք, որ մյուսները չեն լսում, թե ինչ հույզ է հանձնարարվում: Կարող եք օգտագործել հույզերի նշաններ կամ պարզապես շանչալ ականջին: Նա, ով կգուշակի, հաջորդը ինքը կփորձի բացատրել գաղտնի հույզը:

Վերջում քննարկե՛ք, թե ինչպիսին էր առաջադրանքը և արդյոք որոշ հույզեր ավելի զվարճալի էին կամ ավելի դժվար էր փոխանցելը, քան մյուսները:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ ԵՍ ՊԱՏՄՈՒՄ

ԻՆՉ Է ԱՆՅՐԱԺԵԾԸ. Թերթեր կամ ամսագրեր, մկրատ

(+թուղթ կամ ստվարաթուղթ, Blu-Tack, եթե ցանկանում եք):

Այս առաջադրանքի նպատակն է ուսումնասիրել հուզական վիճակները՝ մեկնաբանելով լուսանկարներում մարդկանց դեմքի արտահայտություններն ու կեցվածքները: Այս առաջադրանքը կարելի է կատարել մի քանի տարբերակով՝ կախված խմբի հմտություններից և մարդկանց քանակից: Օրինակ.

Ա. Առաջարկե՛ք երեխաներին թերթերից և ամսագրերից ընտրել և կտրել մարդկանց նկարներ: Երբ բոլորը կկտրեն առնվազն իինգ նկար, տեղադրե՛ք նկարները բաց գույնի մակերեսի վրա և մակարկակիտ ուսումնասիրե՛ք: Խնդրե՛ք, որ երեխաները խմբավորեն

Նկարներում պատկերված մարդկանց՝ ըստ նրանց հուզական վիճակի՝ ով երջանիկ տեսք ունի, իսկ ով՝ տխուր: Ի՞նչ կասեք զայրույթի կամ վախի մասին: Արդյոք նկարներում նկատվո՞ւմ են: Կա՞ր արդյոք խմբում որևէ տարածայնություն նկարներում ցուցադրված հուզակերի վերաբերյալ: Ինչո՞ւ եք այդպես կարծում:

Բ. Առաջարկե՛ք երեխաներին թերթերից և ամսագրերից ընտրել և կտրել մարդկանց նկարներ: Երբ բոլորը կտրեն 3-5 նկար, առաջարկե՛ք տեղադրել դրանք հուզական քարտեղի երկու քետաների՝ երջանկության ու տխրության միջև: Երբ ավարտեն, քննարկե՛ք, թե ինչու է մի պատկերը արտահայտում երջանկություն, իսկ մյուսը ստիպում մտածել տխրության մասին: Կարո՞ղ են արդյոք երեխաները մտաբերել պահեր, երբ զգացել են նույնը, ինչ նկարներում պատկերված մարդիկ:

Գ. Ընտրե՛ք 3-5 հուզական վիճակ և ինդրե՛ք երեխաներին թերթերում և ամսագրերում փնտրել այն մարդկանց նկարները, որոնց դեմքի արտահայտությունն ու կեցվածքն արտահայտում են ընտրված այդ հուզակերը: Կտրե՛ք նկարները և խմբավորե՛ք ըստ տարբեր հուզակերի:

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒՅԱՆ. ՀՈՒՅՉԵՐ

Մարդիկ միշտ ել հետաքրքրվել են հուզակերով, և հետազոտողներն ու գիտնականները նկարագրել և դասակարգել են դրանք տարբեր կերպ: Այսուամենայնիվ, հետևյալ վեց հուզակերը կարելի է դասակարգել որպես հիմնական՝ երջանկություն, զարմանք, տխրություն, զայրույթ, զզվանք և վախ: Մյուս տեսակի հուզակերից կարելի ենշել հրճվանքը, մեղավորությունը, ամոթը, հանգստությունը, ուրախությունը և սերը: Հույզերից յուրաքանչյուրը կարելի է զգալ մարմնի տարբեր մասերով, հնարավոր է նաև միաժամանակ զգալ շատ տարբեր հուզեր: Հույզերի և հուզական հմտությունների վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկությունների համար տե՛ս, օրինակ՝ Tunteesta tunteeseen Teachers's Guide մանկավարժի ձեռնարկը (Փիլսներեն), որը հրատարակվել է Ֆինլանդիայի կոթության ազգային խորհրդի կողմից (http://www.edu.fi/tuntesta_tunteeseen):

Հույզերն ու հուզական հմտությունները կարևոր դեր են խաղում մեր բարեկեցության պահպանման գործում այլ մարդկանց հետ փոխհարաբերվելիս: Բացի դրանից՝ հույզերի միջոցով ենք հասկանում, թե մեզ ինչ է պետք, և ինչ ենք մենք ուզում: Հույզերը, որպես այդպիսին, բացասական կամ դրական չեն, սակայն, կախված իրավիճակից՝ դրանք տարբեր կերպ ենք զգում: Երբեմն որևէ իրավիճակ կամ որոշակի մեղիա բովանդակություն կարող է տարբեր հույզեր առաջացնել: Այսուամենայնիվ, միշտ չե, որ հեշտ է ճանաչել ձեր հույզերը կամ արտահայտել դրանք բառերով, իենց այդ պատճառով է, որ կարևոր է մարզել հուզական հմտությունները:

2

Ի՞Չ ՄԵԴԻԱՆ

Այս բաժնի նպատակն է ծանոթանալ երեխաների մեղիա մշակույթին, զանազանելով մեղիայի տարբեր տեսակները և բովանդակությունները, ինչպես նաև քննարկել երեխաների կողմից մեղիայի օգտագործումը։ Գունավորման առաջադրանքը կատարելիս հանձնարարվում է անվանել տարբեր մեղիա սարքավորումներ և սովորել «մեղիա» բառը, ինչպես նաև՝ օգտագործելով երեխաների բերած օրինակները, քննարկել, թե ինչ բովանդակության համար կարող են օգտագործվել մեղիա սարքերը։ Այս բաժնի երկրորդ առաջադրանքի մեջ երեխաները փնտրում են մեղիան իրենց միջավայրում։

ԱՌԱՋԱԴՐԱՍՔ

ՀԱՏ, ՀԱՏ ՄԵԴԻԱ

ԻՆՉ Է ԱՆՀՐԱԺԵԾ. «Տարբեր մեղիաներ» գունազարդման էջեր
յուրաքանչյուրի համար (տե՛ս Հավելված 2), գունավոր գրիչներ:

Սպիփն ու Լինին արդեն շատ քան են սովորել հոլոգերի մասին, մասնավորապես այս, որ գոյություն ունեն տարբեր տեսակի հոլոգեր: Նրանք հասան երկրորդ տիեզերակայան, որը մի փոքր այլ տեսք ունի նախորդի համեմատ, որը լի էր հոլոգերով: Կայանի մեջտեղում նրանք գտնում են տարօրինակ սարքերի մի կույտ: Կայանի լուսավորությունն այսքան թույլ է, որ Սպիփն ու Լինին չեն կարողանում տարբերել սարքերը: Կարո՞ղ եք օգնել նրանց: Գունավորե՛ք Սպիփի ու Լինիի գտած սարքերը, այսուհետև խմբին ասե՛ք այդ սարքերի անունները:

Գունավորելիս կարող եք ընտրել բոլոր գործիքների և սարքերի համար ընդհանուր անուն: Անհրաժեշտության դեպքում կարող եք ընդլայնել մեղիայի գաղափարը՝ բացատրելով, որ երեխաների նկարած բոլոր սարքերը կարելի է անվանել մեղիա կամ մեղիա սարքավորում: «Մեղիա» հասկացության վերաբերյալ լրացուցիչ տեղեկության համար տե՛ս տեղեկատվական պատուհանը: Միևնույն ժամանակ գունավորում են, դուք կարող եք սկսել քննարկում՝ շարունակելով Սպիփի ու Լինիի պատմությունը:

Այժմ սարքերը սկսում են ձև ստանալ, ասե՛ք, որ նրանք գեղեցիկ տեսք ունեն: Սպիփն ու Լինին նման սարքեր ունեն իրենց «Սլամպֆ» տիեզերակայանում, սակայն դրանք այլ անվանումներ ունեն և հավանաբար օգտագործվում են մի փոքր այլ կերպ, քան սրանք: Սպիփն ու Լինին կցանկանային լսել, թե դուք ինչ կանեհք այս հետաքրքիր սարքերով:

ՀԱՐՑԵՐԻ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ ՔՆՆԱՐԿՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ի՞նչ եք դիտում հեռուստատեսությամբ:

Իսկ ի՞նչ կլսեիք ռադիոյով:

Ի՞նչ կարելի է անել սմարթֆոնով:

Ի՞նչ կասեք պլանշետային համակարգչի մասին:

Ի՞նչ եք կարդում կամ նայում թերթերում:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՍՔ

ՄԵԴԻԱ ՈՐՈՇՈՒՄ

ԻՆՉ Է ԱՆՀՐԱԺԵԾ. Նախորդ առաջադրանքի մեղիայի խորհրդանշները:

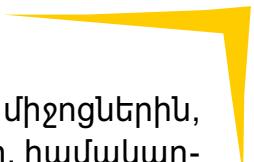
Այս առաջադրանքը կատարելիս երեխաները շրջում են իրենց սենյակում կամ դպրոցի կամ մանկապարտեզի տարածքում: Նրանց խնդիրն է գտնել մեղիա սարքավորումներ. ի՞նչն են նրանք գտնում, և ի՞նչ չեն կարողանում գտնել: Կկարողանա՞ն նրանք գտնել սարքերը, որոնք համարվում են մեղիա սարքեր, թե՛ երեխաներին թվում ե, որ դրանք մեղիա սարքեր են, սակայն վերջիններս չեն գտնում Սպիփի ու Լինիի հայտնաբերած սարքերի մեջ: Որո՞նք են դրանք և ինչի՞ համար են օգտագործվում:

Հուշում: Տե՛ս՝ «Համացանց: Ինչպես է այն աշխատում» գիրքը:

Մանկահասակ, նախադպրոցական և դպրոցական տարիքի երեխաների համար IIS-ը (Ըվերիայի ինտերնետ հիմնադրամ) հրատարակել է մի գիրք համացանցի հիմունքների վերաբերյալ: Միասին ընթերցե՛ք գիրքը և ճանաչե՛ք համացանցը: Վերջում քըն-նարկե՛ք, թե ինչ հիշեցիք այդ գորից, և եթե հարցեր առաջացան, անվճար ներբեռնե՛ք այն <https://www.iis.se/english/reports/կայքից>:

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒՅԱՆ.

ՄԵԴԻԱ

Այս գրքում «Մեդիան» վերաբերում է ինչպես տարատեսակ մեդիա միջոցներին, օրինակ՝ հեռուստատեսություն, ռադիո, գրքեր, ամսագրեր, թերթեր, համակարգիչներ և սմարթֆոններ, այնպես էլ մեդիա բովանդակությանը, օրինակ՝ հեռուստատեսային ծրագրեր, ֆիլմեր, լուսանկարներ, թերթերի կամ ամսագրերի հոդվածներ, գրքեր, կայքեր, ծրագրեր կամ խաղեր: «Մեդիա քարտեզի ճանապարհորդները» գիրքը նույնական մեդիա բովանդակության մի տեսակ է: Այնուամենայնիվ, մեդիան և մեդիա բովանդակությունը միշտ չեն, որ կարելի է հստակ տարանշատել, և դրա կարիքը գուցե չկա: Որ տեսանկյունից էլ այն դիտարկենք, մեդիան մշտապես ներկա է մեր առօրյայում: Մենք շատ ժամանակ ենք անցկացնում տարբեր մեդիաներում, օգտագործում ենք այն ուրիշների հետ շփվելու, տարբեր զգացողություններ ունենալու, սովորելու, ինչպես նաև աշխարհի մասին տեղեկություն փնտրելու համար:

3 ՈՐՏ՞ՉԵ ՀՈՒՅԶԵՐԵԼ ՄԵԴԻԱՅՈՒ

Այս բաժնում մենք վերջապես համատեղում ենք հոլյոգերը և մեդիան և քննարկում, թե ինչու մեդիա դաշտում տեսած կամ լսած որոշ պատմություններ ծիծաղելի են թվում, իսկ մյուսները բավականին վախեցնող են և կարող են նույնիսկ տխրեցնել մեզ: Երաժշտական նախավարժանքից հետո երեխաները կարող են քննարկել և վերլուծել մեդիայի տարրերը, որոնք հոլյոգեր են առաջացնում:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ

ՀՎԱՑԵՇԵ ԵՐԱԺԾՏՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԻՆՉ Է ԱՆՐԱԺԵԾԸ. Նախապես ընտրված տարբեր հոլյուգեր արտացոլող երաժշտական նմուշներ: Ֆինլանդիայի առողջության և սպորտի նախարարության կողմանից առաջնային մեջիակրթության և առողջության բաժնի յութուբյան ալիքը՝ <https://youtu.be/4e5RZAqaR00>-ը, տրամադրում է այս նյութի համար նախատեսված երեք դոպեանոց երաժշտական հավաքածու: Կարող եք նաև ինքներդ ընտրել երաժշտություն:

Միասին լսե՞ք տարբեր տրամադրություններ արտացոլող երաժշտական նմուշները: Պարտադիր չեն, որ երեխաները լուր նստեն և լսեն, նրանք կարող են շարժման մեջ լինել և պարել ու այդպես զգալ երաժշտության միջոցով ծնվող տրամադրությունը: Նորից լսե՞ք երգերը և ամեն երգից հետո քննարկե՞ք այն զգացմունքներն ու հոլյուգերը, որոնք առաջացրել են երաժշտությունը: Ճնշող երաժշտության մեջ ի՞նչը հատկապես առաջացրեց այդ հոլյուգը: Վերջում կարող եք քննարկել, թե որ երաժշտությունը լավագույն կիամապատասխաներ Սվիֆի և Լինիի դիտած՝ անձրևից պատսպարվող կատուների մասին հեռուստաշոուն: Ինչո՞ւ հենց այդ երաժշտությունը:

ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔ

Ի՞ՆՉ Է ՄԵԶ ՈՒՐԱԽԱՑՆՈՒՄ, Ի՞ՆՉ Է ՎԱԽԵՑՆՈՒՄ

Նստե՞ք շրջանաձև այնպես, որ բոլորը տեսնեն միմյանց: Այս առաջադրանքի նպատակն է քննարկել, թե հատկապես ինչն է մեդիայում հոլյուգեր առաջացնում: Նախ խնդրե՞ք, որ երեխաները բերեն իրենց ծանոթ օրինակներ մեդիայի բովանդակության վերաբերյալ, տվե՞ք այսպիսի հարցեր՝ կարո՞ղ եք հիշել որևէ տիսուր կինոնկար կամ որևէ զվարճալի գիրք, ո՞ր տեսանյութն է ձեզ ստիպել անմոռաց ծիծաղել: Դուք կարող եք փոփոխել հոլյուգերն ու մեդիան, որպեսզի բոլորը կարողանան օրինակներ բերել:

Այսուհետև, հիմնվելով երեխաների օրինակների վրա, քննարկե՞ք, թե ինչն է, որ ֆիլմը դարձնում է տիսուր, գիրքը՝ հոլյուգիչ, իսկ տեսանյութը՝ զվարճալի: Յարցերը հարմարեցրե՞ք երեխաների բերած օրինակներին: Կարող եք օգնել երեխաներին՝ հարցնելով, թե իրենց կածիքով հաղորդումներում ինչն է զվարճալի, սարսափագդու կամ տիսուր: Կարող եք նաև պատկերացնել, որ տեսանյութ եք պատրաստում կամ գիրք եք գրում: Ի՞նչն է դարձնում գիրքը տիսուր կամ հոլյուգիչ: Եվ ինչպե՞ս դուք ֆիլմը կամ տեսանյութը կդարձնեիք իսկապես ուրախ կամ սարսափագդու: Վերջում քննարկե՞ք պատճառները, թե ինչու Լինիի և Սվիֆի մեջ նույն շոուն այդքան տարբեր հոլյուգեր առաջացրեց. Լինին ծիծաղում էր և համարում այն զվարճալի, իսկ Սվիֆը վախենում էր: Ի՞նչն էր դարձնում հեռուստաշոուն սարսափագդու ու զվարճալի միաժամանակ:

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՊԱՏՌԻՎՆ. ՄԵԴԻԱՆ ԵՎ ՀՈՒՅՉԵՐԸ

Մեղիայում հույզեր կարելի է առաջացնել տարբեր եղանակներով: Օրինակ՝ պատմությունը, ինչպես նաև հերոսներն ու նրանց փորձառությունը կարող են ազդել մեր հույզերի վրա: Կան նաև հույզեր առաջացնելու այլ միջոցներ՝ ձայնային էֆեկտներ, երաժշտություն, գույներ և ռիթմ, ինչպես նաև դեմքի արտահայտություններ ու ժեստեր:

Այնուամենայնիվ, բացի իրական մեղիա բովանդակությունից, մեր հույզերի վրա կարող են ազդել նաև այլ գործուներ, օրինակ՝ որտեղ և երբ է օգտագործվում մեղիան, ում է այն ուղղված, ինչպես նաև մեղիաօգտագործողի փորձառությունը:

4

ՍՏԵղծի՛ հեքա՞լ

Այս բաժնում երեխաներն իրենք են ստեղծում հուզական մեղիա բովանդակություն: Նրանք ինքնուրույն սկսում են օգտագործել այն ամենը, ինչ լսել և սովորել են գործնական մոդելի նախորդ բաժիններում: Սկսե՞ք նախավարժանքից, որի ընթացքում երեխաները պետք է պատկերեն հինգ տարբեր հույզեր՝ օգտագործելով դեմքի արտահայտություններ,

ժեստեր և կեցվածքներ: Դուք նաև կարող եք տեղում փորձնել հուզական որևէ պատմություն:

ԻՆՉ Ե ԱՆՐԱԺԵԾԸ. Եթե որոշեք նկարահանել Երեխաների ներկայացումները, ապա ձեզ հարկավոր է տեսախցիկ (օրինակ՝ փոքր «գրապանի» տեսախցիկ, սմարթ-ֆոն կամ պլանշետ), գուցե ներկայացման համար անհրաժեշտ որևէ բեմիր, ինչպես նաև նկարներ կամ տեսաֆայլեր տեղափոխելու, ինչպես նաև ներկայացում ցուցադրելու սարք:

Սվիփին ու Լինին բազում նոր բաներ են սովորել: Բոլոր մարդիկ տարբեր են, և մենք բոլորս ունենում ենք տարբեր զգացմունքներ և ապրումներ: Չորրորդ տիեզերակայան տանող ճանապարհին Սվիփի ու Լինիի ստամոքսները սկսեցին ձայներ արձակել. շուտով ճաշի ժամն է, ինչպես նաև ժամանակն է գտնել ծնողներին (որ ճամփա ընկնեն դեպի տուն), որոնք գրաղված են տիեզերակայանների նորոգմամբ: Յասնելով չորրորդ տիեզերակայան՝ նրանք գտնում են ավելի շատ մեղիա սարքեր, այս անգամ դա ավելի փոքր սարք է, որը փոքր-ինչ նման է տեսախցիկի կամ հեռուստացույցի:

Ի՞նչ եր այն կոչվում՝ պլանշե՞տ, հա՞բ թե՞ նման մի բան: Սվիփը փորձում է հիշել, թե ինչի համար է օգտագործվում սարքը և սկսում է նկարահանել Լինին: Լինիի կարծիքով նկարահանումը շատ զվարճալի է, և նա նույնպես ցանկանում է փորձել: «Ո՛չ, իմ հեղթն է», – ըրիկացնում է Սվիփը և սկսում նկարահանել տիեզերակայանի մյուս առարկաները: Լինին նեղարտում է և ցատկելով փորձում է Սվիփի ձեռքից խլել պլանշետը:

Սպասե՞ք, մեկ րոպե: Ի՞նչ է կատարվում: Կցանկանա՞ք օգնել նրանց: Ի՞նչ կանոններ կարող եք մշակել Սվիփի և Լինիի համար, որ նրանք չվիճեն և հանգստանան:

Երբ քննարկեք և սահմանեք կոնֆլիկտային իրավիճակների վարվելակերպի կանոններ, կարող եք անցնել այս բաժնի գործնական առաջադրանքներին:

ԱՌԱՋԱԿԱՆ ԱՌԱՋԱԿԱՆ

ՏԿԱՐԵՇ ԱՅՍ ՀՈՒՅՉԸ

Այս առաջադրանքը կատարելիս դուք կարող եք փորձել տեսախցիկով լուսանկարել տարբեր տրամադրություններ և հույզեր: Անհրաժեշտության դեպքում կարող եք նաև ժամանակ հատկացնել և մարզել նկարահանելու հմտությունները:

Նախ ընտրե՛ք հինգ հույզ, որոնք Երեխաները պետք է ցուցադրեն տեսախցիկի առաջ: Որոշե՛ք, թե ինչն եք ցուցադրելու շրջանակի մեջ՝ միայն դեմքը, մարմնի վերին հատվածը, թե ամբողջ մարմինը: Առաջարկե՛ք, որ Երեխաները մտածեն, թե ինչպես են պատկերելու դեմքի, կեցվածքի և ժեստերի միջոցով արտահայտած հույզերը: Յուրաքանչյուր Երեխայի համար կարող եք պատրաստել հինգ հույզերը արտահայտող լուսանկարների հավաքածու, բաժանել այն Երեխաների միջև կամ յուրաքանչյուր հույզն առանձին պատկերող խմբային լուսանկար անել:

Վերջում միասին ուսումնասիրե՛ք Երեխաների արած լուսանկարները և քննարկե՛ք, թե ինչպես է ստացվել հույզերի փոխանցումը լուսանկարների միջոցով: Յաշվի՝ առեք այն առարկաները կամ գործողությունները, որոնք ուրախացնում կամ տիսրեցնում են ուրիշներին:

ԱՌԱՋԱՐԱՍՔ

ՄՏԵՂԾԵՇՔ ՀԵՏ ԶՈՒՅԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այս առաջադրանքի նպատակն է ստեղծել այսպիսի հուզակի պատմություն, որ կզգար-ճացնի, կոգևորի, կզարմացնի կամ կտխրեցնի հանդիսատեսին: Պատմությունը կա-րող է լինել շատ կարճ՝ ընդամենը մեկ տեսարան, կամ կարող է լինել ավելի երկար: Կարող եք նաև ընտրել ձեզ արդեն ծանոթ հուզական մի պատմություն և ստեղծեք ձեր տարբերակը՝ վերլուծելով պատմության հուզերը և դրանք ինքնուրույն ներկա-յացնել:

Սկսե՛ք՝ մտածելով այդ պատմության գլխավոր հուզակի մասին, արդյոք դա ուրախու-թյո՞ւնն է, տիրությո՞ւնը, հուզմունքը, երանկությո՞ւնը, ատելությո՞ւնը, թե համար-ձակությո՞ւնը: Մտածե՛ք, թե ինչ է տեղի ունենալու պատմության մեջ. ովքե՞ր են հե-րոսները, և ի՞նչ է պատահում նրանց հետ: Երբ արդեն գիտեք, թե ինչի մասին է պատ-մությունը, շարունակե՛ք մտածել հուզերի մասին. Եթե ինչ-որ մեկը տեսնի այդ ներ-կայացումը, ինչպե՞ս կիմանա, թե պատմությունն ինչ հուզ է արտահայտում, ո՞րն է ընտրված հուզը արտահայտելու լավագույն միջոցը:

Պարտադիր չեն նկարահանել այդ պատմությունները, դրանք կարելի են պարզապես բեմադրել: Ամեն դեպքում, եթե դուք նկարահանում կամ լուսանկարում եք այդ պատ-մությունները, ավելի ուշ երեխաները կարող են վերադառնալ և ուսումնասիրել պատկերված իրենց հուզերը: Մանկապարտեզի կամ դպրոցի երաժշտական գոր-ծիքներով կարող եք սառւնդթթեք ձայնագրել, ցանկության դեպքում կարող եք օգ-տագործել անվճար թվային հնչյուններ: Սա թույլ կտա երեխաներին գործնականում կիրառել մեդիապարտադրության իրենց հմտությունները:

Մանկական գաղափարների և պատկերապատումների արտադրման համար աջակցություն և մտահղացումներ կարելի են գտնել «Պատմության մեր տեսակը» գործնական մոդելում՝ www.mediataitokoulu.fi/meidanjuttu (ֆիններեն և շվեդերեն):

ԱՌԱՋԱՐԱՍՔ

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Լինիի ու Սվիփի կառծիքով լուսանկարելը, հուզեր որսալը և պատմություններ հորի-նելը շատ զվարճալի են, բայց նրանք ամենաշատը հավանեցին ձեր պատմություն-ները: Յիմա նրանք արդեն սովածացել են և փոքր-ինչ հոգնել: Բարեբախտաբար, հեռավորության վրա նրանք նկատում են լույսի փոքրիկ շող, որը մեծ արագությամբ մոտենում էր, կարծես դա նրանց ծնողների նավն է: Նրանք, հավանաբար, ավարտել են իրենց աշխատանքը և այժմ գալիս են, որ Սվիփին և Լինիին տուն տանեն: Փոքրիկ տիեզերանավի դուռը բացվում է, և երկու ընկերը ներս են մտնում: Այստեղ ծնողները Սվիփին և Լինիին հյութ և բուտերբրողներ են տալիս: Իսկ հետո նրանք ուզում են լսել այն ամենի մասին, ինչ տեղի էր ունեցել նրանց հետ օրվա ընթացքում: «Դե...», – սկսում է Լինին, և ծնողները լսում են երկար պատմություն հուզերի, տարբեր մեդիա սարքերի և այն մասին, թե ինչ են արել այդ ամենի հետ Սվիփին ու Լինին:

Այժմ կարող եք միասին քննարկել, թե ինչ մտքեր առաջացրեց ձեր մեջ Սվիփին և Լինիին օգնելը և այս առաջադրանքը կատարելը. ի՞նչն էր զվարճալի, ի՞նչը դժվար, կա՞ որևէ այլ բան, որ կուզեիք ասել:

ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒՅԱՆ. ՄԵԴԻԱ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մեդիա գրագիտության կարևոր մաս են տարատեսակ մեդիա հմտությունները: Արտադրելով և ստեղծելով մեդիա բովանդակություն (լուսանկարում, նկարահանում, տեքստերի ստեղծում կամ ձայնագրում)` երեխաները հնարավորություն են ունենում ուսումնասիրելու, հետազոտելու և ձայնագրելու այն միջավայրը, որտեղ ապրում են, և այդ միջավայրի մարդկանց: Մեդիա արտադրությունը սերտորեն կապված է փոխազդեցության, մասնակցության, ձայնը լսելի դարձնելու և առհասարակ ստեղծարարության հետ:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1

**«ՄԵԴԻԱ ԶԱՐՏԵՇԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՆԵՐ» ՍԵՂԱՆԻ ԽԱԴ
«ՄԵԴԻԱ ՔԱՐՏԵԶԻ ճԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՆԵՐ» պաստառը կարող է օգտագործվել
նաև որպես սեղանի խաղ:**

Միասին խաղալը հիանալի հնարավորություն է ընձեռում շարունակելու քննարկում-ները մեդիայի և դրա առաջացրած հոլյուգերի մասին:

Խաղի կանոնները կարող եք կազմել երեխաների հետ միասին:

ՈՐՊԵՍ ՏԱՐԲԵՐԱԿ ԿԱՐՈՂ ԵԶ ԽԱԴԱԼ ՍՏՈՐԵՎՆԾՎԱԾ ԿԱՆՈՆՆԵՐՈՎ

- Սկսե՛ք թիվ 1 տիեզերական կայանից: Ճանապարհորդությունը սկսելու համար պետք է ունենալ բավարար արագություն, որը կարելի է ստանալ միայն այն դեպքում, եթե նետած զառերի վրա 4, 5 կամ 6 թվեր լինեն:
- Երթուղին ունի երկու խաչմերուկ: Դրանք կարող են մի փոքր ծանրաբեռնված լինել, այնպես որ, եթե կանգ եք առնում խաչմերուկի առջևի շրջանի շրջանի վրա, ապա մնում եք տեղում կանգնած ևս մեկ շրջան:
- Դուք կարող եք վերալիցքավորել ձեր տիեզերանավը 2-րդ և 3-րդ կայաններում, ինչ նշանակում է, որ դուք ստանում եք զառը նետելու ևս մեկ հնարավորություն:
- Երթուղին հատում է օղակը՝ երկու անգամ պտտվելով մոլորակի շուրջը: Մոլորակի օղակի վրա հայտնվելու դեպքում դուք պարտավոր եք երեք քայլ հետ գնալ:
- Խաղն ավարտվում է 4-րդ կայանում, բայց այստեղ հասնելու համար հարկավոր է զառը նետել այնպես, որ հայտնվի այստեղ հասնելու համար պահանջվող քայլերի ճշգրիտ թիվը:

Սույն ուսումնամեթոդական ձեռնարկը թարգմանվել է
Հանրային լրագրության ակումբի «ԱՎԵԼԻ անվտանգ առցանց միջավայր»
Նախադպրոցական հաստատություններում մեղիագրագիտության ուղղությամբ
միջամտություն» ծրագրի շրջանակներում,
որը ֆինանսավորվել է ԱՄՆ պետքարտուղարության
Հասարակայնության հետ կապերի գրասենյակի
դրամաշնորհի շրջանակներում:

Ուսումնամեթոդական ձեռնարկը տարածելիս
Հանրային լրագրության ակումբին հղում կատարելը պարտադիր է:

ՐԼԸ կոնտակտային տվյալներ՝

Կայք՝ <https://pjc.am/>
Էլ. հասցե՝ info@pjc.am
Հեռ.՝ (+ 374) 12 755898, (+ 374) 99 755 89